

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

^{1,2} Херсонський національний технічний університет

Анотація. У статті досліджено теоретико-організаційні засади діяльності банків на ринку цінних паперів, з'ясовано сутність і необхідність такої діяльності, виокремлено форми участі та види діяльності банків на ринку цінних паперів. Проведено оцінку операцій банків з цінними паперами.

Ключові слова: ринок цінних паперів, акція, облігація, дериватив, банк, облігація внутрішньої державної позики, управління портфелем цінних паперів.

PECULIARITIES OF ACTIVITY OF UKRAINIAN BANKS IN THE SECURITIES MARKET

Abstract: In article it is examined the theoretical and organizational principles of banks in the securities market, clarified the nature and necessity of such activities, identified forms of participation and activities of banks in the securities market. An assessment of banks' operations with securities was conducted.

Keywords: securities market, stock, bond, derivative, bank, domestic government bond, securities portfolio management.

Ринок цінних паперів є рушійною силою у розвитку економіки країни, оскільки сприяє нагромадженню капіталу та дозволяє визначити найбільш привабливі та вигідні об'єкти для інвестування, крім того він позитивно впливає на функціонування ринку послуг (інвестиційного консультування, управління портфелями цінних паперів, розрахунково-клірингових операцій тощо). Аналізуючи роль і місце банківської системи на фінансовому ринку, виокремлюємо дві основні взаємопов'язані функції: забезпечення економіки необхідною кількістю засобів платежу за рахунок ефекту мультиплікатора і трансформації заощаджень в інвестиції [1, с. 45]. На сучасному етапі небанківський фінансовий сектор України відзначається досить слабким рівнем розвитку та не здатний забезпечити економіку країни довгостроковими ресурсами через операції на фондовому ринку, тому функцію фінансового посередника в інвестиційних процесах в Україні переважно виконує банківська система. Можна виділили три умовні напрями діяльності банку на фондовому ринку: як емітента, як інвестора і як професійного його учасника. Основним же напрямом діяльності вітчизняних банків на ринку цінних паперів є формування інвестиційного портфеля.

Розглянемо обсяги емісії акцій банками України (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги випуску акцій банківськими установами в Україні в 2018-2020 роках*

Показники	Роки			Темп приросту 2020/2018 роки, %
	2018	2019	2020	
Річний обсяг емісії акцій на вітчизняному ринку, млрд. грн.	22,3	63,5	33,0	+48,0
у тому числі				
обсяг емісії акцій банківськими установами	17,2	15,1	20,8	+20,9
Частка емісії акцій банків у загальному обсязі випуску акцій, %	77,1	23,8	63,0	-

*Складено автором за даними джерела [2].

Протягом 2020 року Національною комісією з цінних паперів та фондових ринків України

зареєстровано 71 випуск акцій на суму 33,0 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2019 року обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 30,5 млрд. грн.

У 2018 році обсяг випуску акцій сягнув свого мінімуму за останні п'ять років і становив 22,3 млрд. грн. Основними емітентами акцій у 2018-2020 роках були банки, що здійснювали емісії з метою докапіталізації. Банки входять у ТОП-10 емітентів, які зареєстрували найбільші випуски акцій. Обсяг емісії акцій цих емітентів становив 79,9% від загального обсягу випусків акцій, зареєстрованих 2020 року НКЦПФР.

Криза у вітчизняній банківській системі, що мала місце у 2014-2015 роках та була поглиблена у тому числі і девальвацією гривні, засвідчила існування дефіциту ресурсної бази у банківській системі, і в першу чергу недостатність обсягів її статутного капіталу, та необхідність її нарощення. Одним з джерел такого нарощення є додаткова емісія акцій. Аналіз інформації, наведеної у таблиці 5 показує, що протягом 2020 року серед емітентів, що увійшли у ТОП-10 та зареєстрували випуски акцій, лєвова частка належить банківським установам.

Результатом інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів є формування портфеля фондових інвестицій. Законодавство України не містить обмежень щодо банківських інвестицій за видами цінних паперів. Банки можуть здійснювати інвестиції в акції, державні та приватні облигації, похідні цінні папери, векселі. На відміну від фінансування інвестицій в основний капітал, інвестиції в цінні папери у більшості банків носять короткостроковий характер і полягають в утриманні придбаних ліквідних цінних паперів до перепродажу на ринку за більш високою ціною, або в утриманні боргових цінних паперів до терміну їх погашення емітентом.

Склад портфеля цінних паперів, утримуваного вітчизняними банками, за секторами економіки в 2018-2020 роках представлений в таблиці 2.

Таблиця 2

Цінні папери, крім акцій, утримувані банківськими установами, за секторами економіки у 2018-2020 роках (залишок на кінець періоду)*

Роки	Усього, млрд. грн.	Інші фінансові корпорації		Сектор загального державного управління		Нефінансові корпорації		Інші сектори	
		млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %
2018	418,4	2,2	0,5	411,6	98,4	4,6	1,1	-	-
2019	375,7	2,9	0,8	368,1	98,0	4,8	1,2	-	-
2020	612,4	4,0	0,7	603,9	98,6	4,4	0,7	-	-

*Складено автором за даними джерела [2].

Отже, вітчизняні банки інвестують переважно у цінні папери, емітовані сектором загального державного управління (далі – СЗДУ), купуючи ОВДП та облигації місцевих позик. Так, питома вага даного сектору у вкладеннях банків становила у середньому 98%. Значні інвестиції у ОВДП можна пояснити високою надійністю даного виду фінансового інструменту та високими відсотковими доходами, під які Уряд України розміщував ОВДП за останні роки. У II-III кварталах 2019 року середня ставка по ОВДП сягала 15-18% річних, що є одним із найвищих значень у світі.

Сформована тенденція розвитку інвестування в діяльності вітчизняних банків викликана, на нашу думку, двома причинами: по-перше, зменшенням попиту на кредити з боку українського суспільства в умовах системної банківської кризи, що зумовило появу не задіяних в кредитному процесі ресурсів, а по-друге, появою на вітчизняному фондовому ринку одночасно надійних і достатньо доходних фінансових інструментів у формі ОВДП, що значною мірою посилює інтерес банків до таких вкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Банковский менеджмент : учебник / под ред. Ю. Ю. Русанова. Москва : Магистр, НИЦ ИНФРА-М, 2017. 518 с.
2. Показники банківської системи України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43633516> (дата звернення: 11.02.2022).

Новосолова Олена Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Херсонський національний технічний університет, Херсон, e-mail: novoselova27@gmail.com

Novosolova Olena S. – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Finance, Accounting and Taxation, Kherson National Technical University, Kherson, e-mail: novoselova27@gmail.com

Левченко Олеся Юріївна, студентка спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Херсонський національний технічний університет, Херсон, e-mail: novoselova27@gmail.com

Levchenko Olesya Y., student of specialty 072 «Finance, Banking and Insurance», Kherson National Technical University, Kherson, e-mail: novoselova27@gmail.com